

אריה ליפשיץ

שירתו של ש. שלום

לא חג יובל הוא למשורר אלא שעת הערכה לשירתו שגדולה היא בתוכנה במעלת רוחה, בדמה העברי המשוער, בתנופתה האמנותית, בנימתה האנושית, המעוטפת צער עולם ותפארת שבנשמה.

מאז נתפרסמו שיריו הראשונים באה עלינו אותה רוח מעוררת: משורר חדש עולה בתוכנו, שהוד ומורא המראות ונתיבות הנפש הנגלות והנסתרות אשר לבן-תקופתנו, נכנפים ליכולת ראייתו והרגשתו. לא צריך היה לתהות הרבה על מוצאו של "המשורר העברי" ששאל מיד את שאלתו הכאובה: "למי אני שר את שירי, ואת חיי אני חי לשם מה?". חשנו שהוצת בו הזיק להאחו בתבל, כי גולד הוא לרצות ולתבוע את מילוי חזונה האנושי, כי נצטלל ונתטהר ביקוד נשמתו העברית המייחלת לפלא תיקונה; קו אל קו הסמך, קו החושך וקו האור, ואת עצמו לבקש יצא. "מעשה באדם שנולד בעולם / בפינת איזו עיר, בזרועות איזה עם, / פקח את עיניו, ראה והבין, / ידע כי רומה ולשוב לא ההין..."

יסוד שירתו של ש. שלום לא הונח על קרקע ההסתכלות החסודה ודממת המנוח-חה הרוגעת, הנוקת לבנין של פיוט מבורך בוזהר חלומות ועדנים זכים; בחינת: יתבעעעו המים וינעו האילנות בחליפות הגועם של הצבעים והצלילים. כזו היתה ואולי תהיה עוד. ואולם הוא ניצב בפתח הימים של טבח ושריפה, של הרס כל חזות בוטחת ושבירת כל הסייגים שלתחומי היחיד והכלל. לא יכלה נפשו שנסערה ביקום, לבו ועיניו שנתחלחלו ונתלחלו בכאב דמעת כל חי, להזין עצמים בתחושות רפויות של הויה והשלמה. כל עצמו, פליט עצמו, נדעק ובעומק היגון של המרומה שומה עליו להלך בדרכו.

כי לא היתה כתקופתנו תקופה מחרידה לצער ויסורים, בה הושם האדם כבסוגר והיהודי כבכף-הקלע; ולא נקנתה השירה למשורר בן-זמננו אלא בפקחת העינים ובחדירה השלימה לסיבתן ומשמעותן של אותן תהומות ופסגות יצרים ושאיפות שאפפו וקעקעו את "העם" בתוך ה"עולם". על כן משועת ככה שירתו ומתמרדת. רגה היא בעולם הזוועה והשגעון. חיה

את תהום האבדון הנפערת יותר ויותר ומתקוממת ומשתלהבת ומבקשת פורקן. אף על פי ש"אין מאום במבט, כי סתום כל חזון וחלום" ר"אין רטט, אין את, אין לב אשר יך" עוד יודע "הסוד של דליקת אותו סנה באדם הרוצה, באדם המחולל עולמות". —

לא נרדם דמו של המשורר, ש"הזעיק אל מרדו את הכל". שכל קרביו נתונים למרי ולגאון בהתמזגות "עם נשמת כל חי באובד, בדומם ובנעלם". כי להב הוא ולהב רעיונו וצליל יש ללהב.

"שאני אש, שאני קרב, שאני זע עד היסוד מחרדה שבהוד,
שאני חש: כל היצור אינו אלא טור
בשירה אדירה עד מאד".

במסילות נראות נעלמות שופע עולמו ומובע במציאותי ובסמלי שבידוע לו ובנסתר ממנו. חוטי לבו שלוחים ומתאחדים עם כל הסובב אותו, וכל האופף אותו חודר ומתמזג בו. מתכנס המשורר אל תוכו ומאזין לצלילו של עולם וידו דופקת באופל הלילה על שערים ננעלים למבואות האור והנשגב שבבריאה. משכימים יראים לתפילה ולמירוק עוון — על לבו הם מכים. עגלה תמה ונקה מחטא ששלחו בה הסכין לערוף ראשה — פצעו הוא אשר לא ירפא עוד. "זעקה אנכי על הים במולדת, / כוכב מתנפץ אל האמש. / אני הוא הדם השותת מן הפצע. / הגל הרואה, / השוקע...".

יודע המשורר בהכרה טמירה ומפעימה:

שם, מעברים,
בלבכם, בנופכם,
במאורות בדידותכם
אני בוער כלפיד
חוצק אלי...

כי:

הלוך הלכתי ממני אלי...

מצוי זה שבעמקות התפיסה על שרשי ההויה הצפונים, של המבקש עצמותו בין רבבות שברי הערגה ותוגות המאויים, שנתפזרו ושוב נתגלמו בעצמי החי והדומם — חידה היא לכוחות המעוף והפלא המרננים בשירת ש. שלום. בין עצי הגן של שירתנו הצעירה הריהו "האילך" האיתן המעורה והמושרש, ששולח בדיו פורחים אל המוטיבים הנצחיים של ישות אדם, גורל אומה ותיקון עולם במלכות הטוהר שבאמונה ובאהבה.

מנין ואיך גדל האילן הזה על קרקע שירתנו וכל פרי מוסיף להתחדש בו ואוניו זורמים בו בפרץ לבלובים ונוגוהות זורחים? מספר שנים קשות ומיוג-עות עברו עלינו "כעופרת צללו בהן החיים", וכמעט שלא היתה לנו השהות להתעכב כראוי על כל השפע שנבט ועלה, על כל אותו המקור העסיסי והתוסס שנפתח וגבה. עתה אנו מתפנים לשעה ותמהים, ורגש של אושר פנימי מטיב עמנו: מה גדול הביטוי הטובע ברוך ומאיר לבבות: מה עמוקה שירה זו ביגונה וחדוותה, בקצב נגינתה המשתלהב, בהרגשת העולם ומלואו, בהתקדשו-תה מתתום המצפון וביקוד השאיפה התפילה לגאולת אדם וישראל במחשך הגורל של שואת הימים.

ש. שלום — למה נעלים? — אחד הבשלים והמעמיקים הוא שבמשמרת המשו-ררים הצעירה; אולי האחד שהעלה שירתו-שירתנו למתח חוויות, עלילות ואידיאות שבהתעלות עליונה. "כדורך על נימים מתוחות וים של אקורדים אפפה מסביב", הוא שקשר טבעתו אל שלשלת הדורות, שטמן בקרבו את האור הגנוז וחתר אל פלאי החידה והסוד "להמית את המות במות, האופל בשחור, ולפתח לפיד הנצחים באדם מברקי עולמו השוקע...".

ככל שתרכבה לעיין בשיריו, יקרינו עליך אור בינה ויופי, יעלוך למחשבה רוממה של הכרת כל הישות, ואף במחזותיו כך ובמעט הפרוזה שכתב. — יש ותרצה להשוות ולהקביל, להקיש ממנו על משוררים אחרים — ולמה לך כל זאת?

זו נפשו חיה מקורה. שירו "שיר עברי, שיר דורות, שיר תפארת וסבל".
ועוד עמוק הניגון שבקרבו.

"ספרות צעירה", חוב' ב', תרצ"ט

ש. שלום: הדים, תגובות ומאמרים על שירתו / ליקט, ערך וצירף מבוא וביבליוגרפיה שרגא אבנרי (ירושלים: חיפה: תל-אביב: הוצאת ספרים מ. ניומן, תשל"ג 1973), עמ' 29-31